

TÜRKİYE
YAZMA
ESERLER
KURUMU
BAŞKANLIĞI

KONSERVASYON UYGULAMALARI

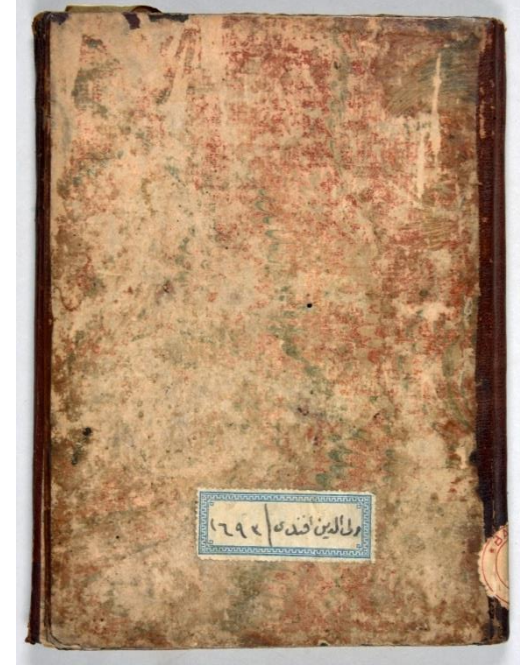
Kitap Şifhanesi ve Arşiv Dairesi Başkanlığı

Beyazıt Yazma Eser Kütüphanesi
Veliyyüddin Efendi Koleksiyonu - 1693
Kitâbü'l-İrşâd
Kerîmî

Tuğba DANIŞMAZ
2018

ESER VE MÜELLİF HAKKINDA

Nüsha Kerîmî'ye ait olup diğer mevlid örneklerinden farklılık gösteren bir eser olan *Kitâb el-İrşâd'a* aittir. Müellifin "*Kitâb el-İrşâd*" (85. beyit) şeklinde isimlendirdiğini söylediği eserin iç kapağına içeriğine uygun "*Na't-ı Nebî Felekiyyât-ı Daire-i İnsan*" şeklinde kayıt düşülmüştür. Kitabın isminin verildiği beyitte şair eserin tasavvuf erbabı için yazıldığını şu şekilde ifade eder: "Hidâyet bulmağa aşğâb u evlâd / Konıldı bu kitâbuñ adı İrşâd". Bölüm sonlarında tasavvufî makam ve mertebeler dairesel şekillerle gösterilmiştir. Mevlidin telif tarihi de 537. beyitte verilir: "Çü didüm mevlid-i naẓm-ı Muğammed / Dile târih geldi 'Hayr-ı Ağmed' ". İrşâd'da Hz. Muhammed'in doğumu tasavvuf çerçevesinde ele alınır, yani onun "Mevlid-i manevî"si anlatılır; mucizeleri, mîrâci, vefatı gibi fasıllar yer almaz.

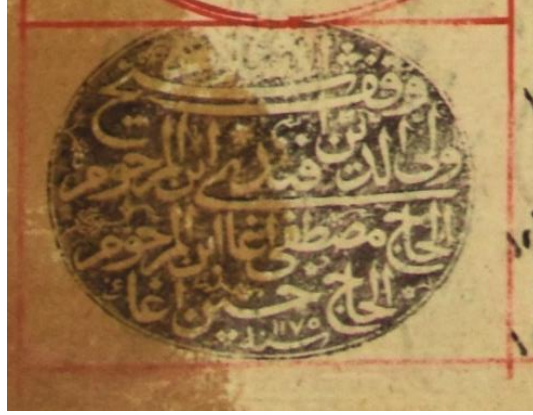
Eserin müellifi Kerîmî mahlaslıdır. 15. yüzyıl mutasavvıf şairlerinden olduğu tahmin edilmektedir. Şairin adı bilinmemekle birlikte Mevlid'in bazı nüshalarında Abdülkerim ismi geçmektedir. Ancak literatür kaynaklarında bu bilgiye ihtiyatla yaklaşmak gerektiği notu düşülmektedir. Ailesi, eğitim ve meslek hayatı hakkında bilgi sahibi olunmayan şairin Bursalı ve zamanının bilginlerinden olduğu yönünde bazı kayıtlar vardır. Telif ettiği eserinden de yola çıkılarak iyi bir eğitim görmüş olduğu anlaşılmaktadır. Ölüm tarihi kesin olarak bilinmemektedir¹.

¹Aslan, Ü., "Fetihten Sonra Yazılmış İlk Türkçe Mevlid-i Manevî: Kerîmî'nin İrşâdı", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 2009, 2, s. 22

MÜHÜR VE DİĞER KAYITLAR

1b yüzündeki mühür

23b yüzündeki mühür

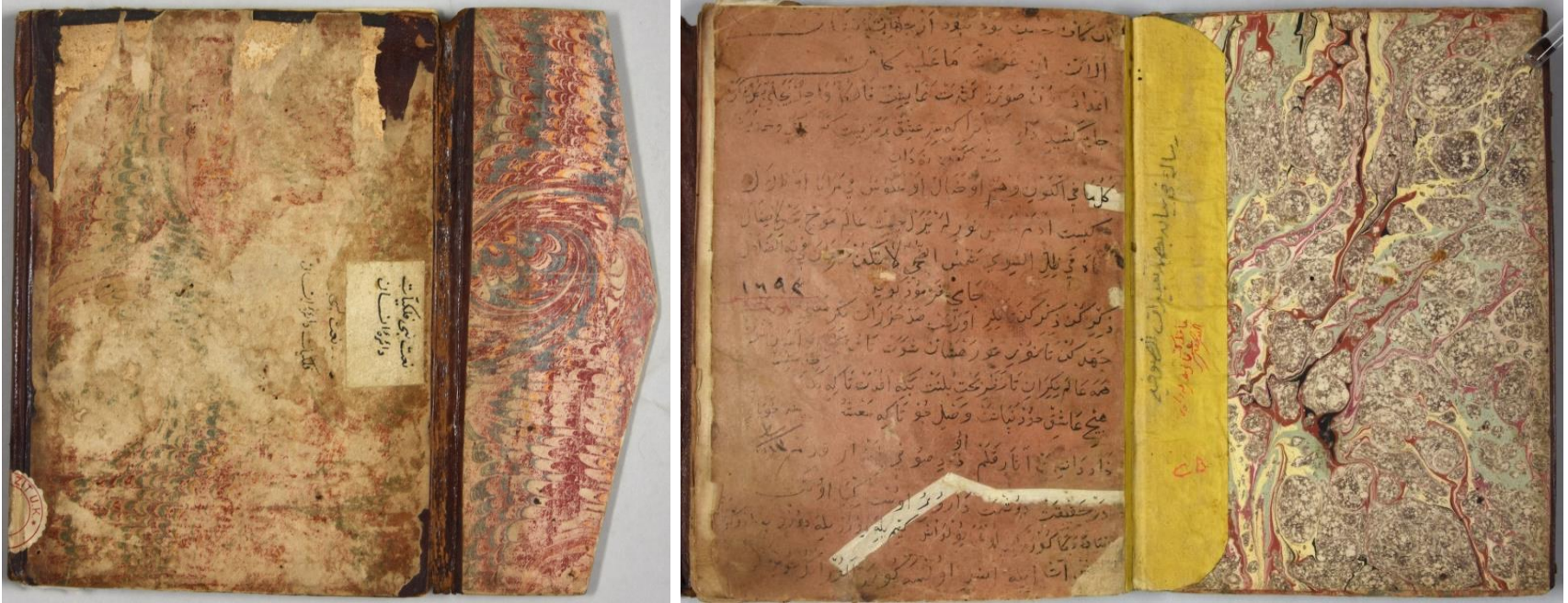

1a yüzündeki kayıtlar

Eserin, 1b ve 23b sayfalarında derkenarda Veliyyüddin Efendi'nin vakıf mührü mevcuttur. 1a sayfasında ve nüsha sonundaki yan kâğıtlarda bozuk bir rik'a hattıyla yazılan Farsça ve Türkçe olarak tasavvuf ehlinin teveccüh ettiği birtakım hadis ve kelâm-ı kibar kabilinden sözlere yer verilmiştir. İç kapaklarda tam okunamayan temellük kayıtlarına rastlanmıştır.

CİLT

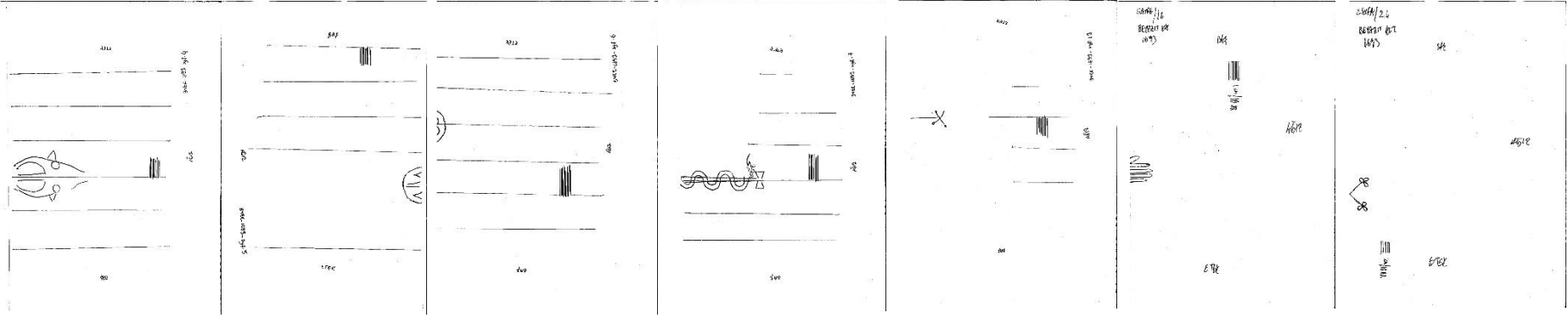
Eserin ölçüleri 14,4 x 20,4 cm'dir. Cildi çehargûşe tekniğinde yapılmış olup, ön-arka kapak ve miklep dışı taraklı ebru desenli kâğıt ile kaplıdır. Kapakların ve miklebin iç kısmı ise battal ebru desenli kâğıt ile kaplıdır. Kapak kenarları, sırt ve sertapta bordo renkli keçi derisi kullanılmıştır. Eserde sarı renkte kâğıttan köstek mevcuttur.

METİN

15 x 20 cm ölçülerindeki eser 26 varaktan oluşmaktadır. Eserin metin kısmı 13-14 adet satır düzenindedir. Eser filigranlı Avrupa kâğıdına beyaz, kırmızı ve siyah mürekkep kullanılarak yazılmıştır. Metin kısmında pembe, yeşil ve sarı renkte üç farklı kâğıt kullanılmıştır. Eserin sırt dikişi iki duraklı zincir dikişi tekniği ile dikilmiştir.

KÂĞIT ÖZELLİKLERİ - FİLİGRAN/SÜZGEÇ

4. varak (Avrupa kâğıdı)

5. varak (Avrupa kâğıdı)

6. varak (Avrupa kâğıdı)

7. varak (Avrupa kâğıdı)

13. varak (Avrupa kâğıdı)

16. varak (Avrupa kâğıdı)

24. varak (Avrupa kâğıdı)

Metinde kullanılan kâğıtlar ışık altında incelendiğinde beş farklı süzgeç izine sahip kâğıt türü tespit edilmiştir. Tespit edilen kâğıtların lif yönleri, sırta dikey olarak kullanılmıştır.

4 numaralı varakta geniş süzgeç aralığı 5 adet olup, sık süzgeç izi 1cm'de 10 adettir.

5 numaralı varakta geniş süzgeç aralığı 4 adet olup, sık süzgeç izi 1 cm'de 9 adettir.

6 numaralı varakta geniş süzgeç aralığı 5 adet olup, sık süzgeç izi 1 cm'de 10 adettir.

7 numaralı varakta geniş süzgeç aralığı 5 adet olup, sık süzgeç izi 1 cm'de 9 adettir.

13 numaralı varakta geniş süzgeç aralığı 3 adet olup, sık süzgeç izi 1 cm'de 10 adettir.

16 ve 24 numaralı varaklarda geniş süzgeç aralığı tespit edilememiştir. Sık süzgeç izleri 1 cm'de 10 adettir.

ESKİ ONARIMLAR - CİLT ve METİN

Eserin arka kapağında farklı renkte kullanılan eski onarım derileri mevcuttur. Metin kısmında ise genellikle sırt, sayfa kenarları ve yazılı alanlarda eski onarımlar mevcuttur.

BOZULMALAR - CİLT ve METİN

Eserin özellikle dış kapaklarında; aşınmalar, soyulmalar ve eksik kısımlar görülmektedir. Metin kısmındaki en belirgin tahribat ise sayfalardaki kırılma hasarıdır.

ANALİZ TABLOSU

Analizler	Biyoloji	pH	Raman	XRF	Spot Test
Yapıldı	√	√		√	
Yapılmadı			-		-

ANALİZLER - BİYOLOJİ

Mikroorganizma varlığı tespiti için 2a sayfasında üç farklı noktadan steril swabla alınan örnek, steril şartlarda 27°C'de 14 gün inkübasyona bırakılmıştır. İnkübasyon süresi sonrasında gelişme görülmemiştir.

ANALİZLER - XRF

Sayfa No.	İncelenen kısım	Tespit edilen elementler (Yarı kantitatif)		
		Majör elementler	Minör elementler	Düşük sinyalde
3a	kâğıt (yeşil-kahve)	Cu	Ca	K, Mn, Fe, Hg, Pb
3a	Beyaz mürekkep	Pb	Cu	K, Ca, Fe, Hg
3a	Kırmızı mürekkep	Cu	Hg, Ca	K, Mn, Fe, Pb
6a	kâğıt	Ca	Cu	Cl, K, Mn, Fe, Pb, Zn
6a	Siyah mürekkep	Ca, Cu	Fe	K, Cl, Mn, Zn, Hg, Pb
6a	Kırmızı mürekkep	Hg	Cu, Ca	Mn, Fe, Pb, K
10a	kâğıt (pembe)	Cu	Ca, Fe	K, Mn, Zn, Pb
12a	kâğıt (sarı)	Ca	Cu	Mn, Fe, K, Hg, Pb

Eserin 3a, 6a, 10a ve 12a sayfasının kâğıt ve mürekkeplerinden XRF ölçümleri alınmıştır. Eserin 6a sayfasının kâğıt kısmında majör element olarak Ca (kalsiyum) tespit edilirken 3a sayfasının kâğıdında majör element olarak Cu (bakır) tespit edilmiştir. 3a sayfasının bakır bazlı bir pigment ile renklendirildiği, zaman içerisinde oksidasyona uğrayarak renk değiştirdiği ve kırılğan hale geldiği düşünülmüştür. Pembe renkli 10a sayfası ve sarı renkli 12a sayfasında bu renklerdeki inorganik pigmentlere ait herhangi bir element tespit edilememiştir. Açık pembe ve sarı renklerin organik boyarmaddeler ile hazırlanmış olma ihtimali düşünülmüştür. Mürekkep analizlerine bakıldığında siyah mürekkep karbon, kırmızı mürekkep vermilion, beyaz mürekkep ise kurşun beyazı olarak tespit edilmiştir.

KONSERVASYON KARARLARI

Eserin konservasyona alınma sebebi, sayfalarında bulunan kırılganlığın devam eder nitelikte olması ve bu yüzden dijitalleştirme işleminin yapılamıyor olmasıdır. Yazılı ve görsel belgelemesi tamamlanan eserin detaylı olarak durum değerlendirmesi yapılmış, aşağıdaki konservasyon işlemlerine karar verilmiştir.

- Eser bütünlüğünü koruduğu için in-situ olarak çalışılması,
- Kırılganlık tespit edilen sayfaların konservasyonu için, kırılganlığın ilerlemesini engellemek amacıyla, Ar-ge biriminden uzmanların önerisiyle antioksidan çözeltisi emdirilmiş Japon kâğıdının %3'lük Klucel-G ile kırılgan varakların a ve b yüzüne yapıştırılması

KONSERVASYON - METİN

Eserin bakır korozyonlu sayfalarında bulunan eski onarımları çıkarma işlemi, tek yönlü sağlama işlemi ardından yapılmıştır. Eserdeki eski onarımlar ılık su ile nemlendirilerek eserden uzaklaştırılmıştır. Bu işlemin ardından onarımların çıkarıldığı yüzeylere antioksidan çözeltisi emdirilmiş Japon kâğıdı ($2\text{g}/\text{m}^2$) ve %3'lük Klucel-G ile a ve b yüzünden sağlama işlemi tamamlanmıştır.

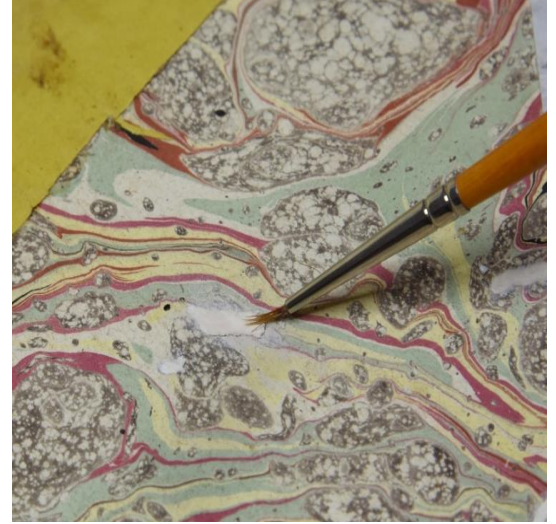
KONSERVASYON - METİN

Eserdeki eksik kısımlar, Japon kâğıdı ile tek yönlü tamamlanmıştır. Bakır korozyonlu sayfalarda, Japon kâğıdının sadece lifli kısımları uygulama yapılan yer üzerine gelecek şekilde tamamlamaları yapılmıştır. Tamamlama kâğıdının ardından estetik renk bütünlüğünün sağlanması için nişasta-metil selüloz kullanılarak hazırlanmış olan yeniden nemlendirilebilir Antik Japon kâğıdı (remoistenable tissue) a ve b yüzlerinden uygulanmıştır. Sağlamaştırma işlemlerinin ardından kuru temizlik işlemi sünger silgi ve yumuşak fırça yardımı ile yapılmıştır.

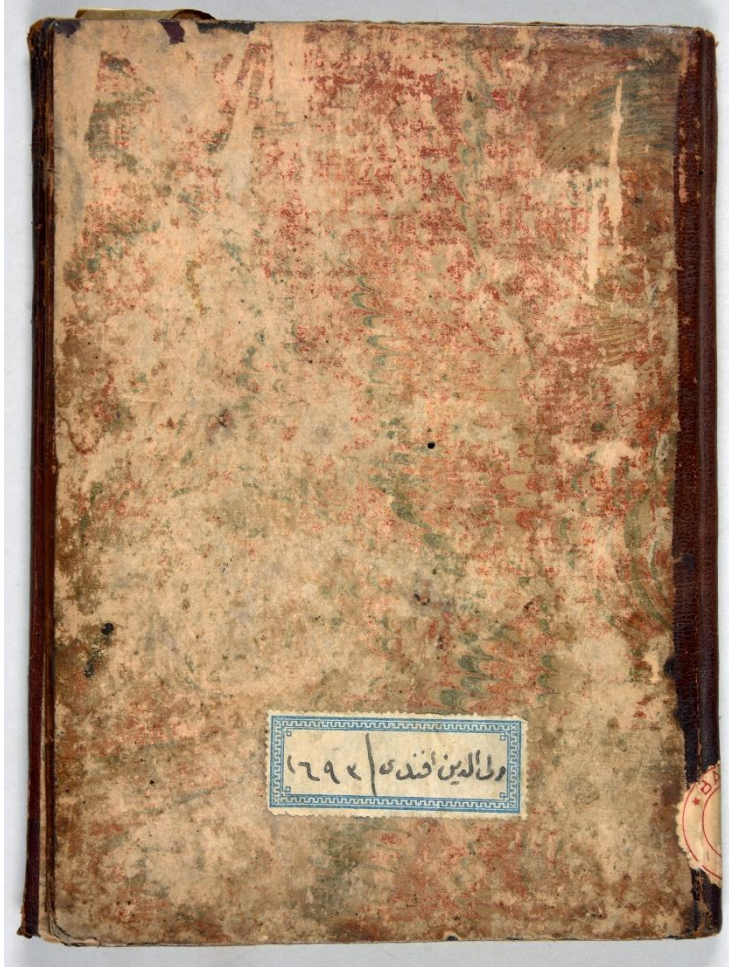

KONSERVASYON - CİLT

Eserin metin kısmının onarımı tamamlandıktan sonra cilt konservasyon işlemlerine başlanmıştır. Kapakların kenar ve köşelerinde murakkanın görüldüğü kısımlar renklendirilmiş Japon kâğıdı ile tamamlanmıştır. Eserin deri kısımlarındaki eksikler ise orijinal deri rengi referans alınarak metal kompleks anilin boyalar ile renklendirilen yeni keçi derisiyle tamamlanmıştır. Böcek yenikleri selüloz tozu ve metil selüloz karışımıyla doldurulup, kuru pastel ile renklendirilmiştir. Konservasyonu tamamlanan esere asitsiz müze kartonundan uygun ölçülerde kutu hazırlanmıştır.

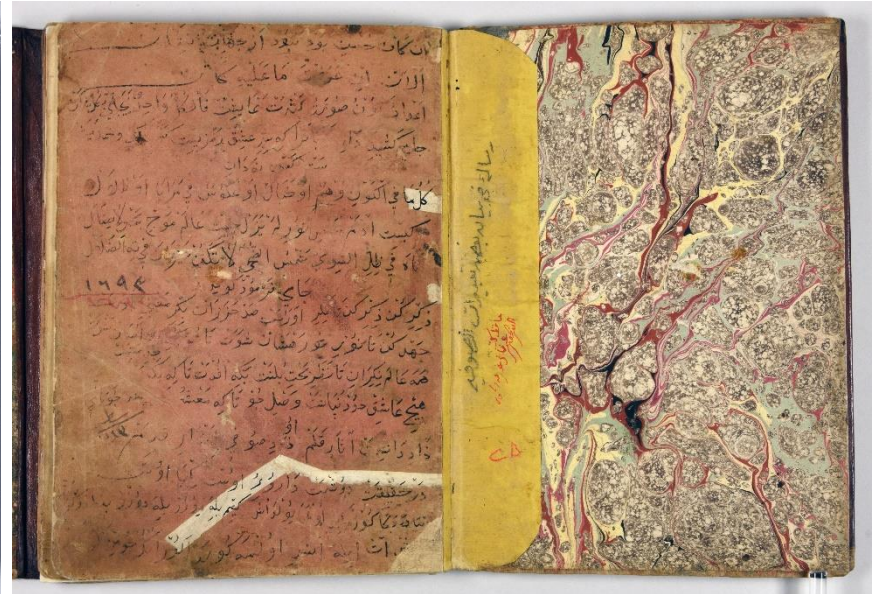
ÖNCESİ & SONRASI

Ön kapak

ÖNCESİ & SONRASI

Ön kapak içi - 1a

ÖNCESİ & SONRASI

ÖNCESİ & SONRASI

ÖNCESİ & SONRASI

ÖNCESİ & SONRASI

Arka kapak - Miklep

ÖNCESİ & SONRASI

Sirt